

Pärast oma üheksanda ooperi «Attila» esietendust 17. märtsil 1846 kirjutas Verdi: «Minu sõbrad püüavad kinnitada, et see on minu kõige parem ooper; publik kahtleb selles; mina ise ütlen, et ta ei ole halvem kui ükski teine minu ooperitest. Eks aeg otsusta.»

Sellele tsitaadile viidates on paljudki Verdi loomingu uurijad aastate jooksul kindlalt väitnud, et aeg on otsustanud «Attila» kahjuks. Sadakond aastat ei võtnud peaaegu ükski ooperiteater seda oma repertuaari.

Nüüdisaeg on aga ka kunstis teadmiste- ja avastamisjanuline. Tahetakse ise veenduda, kas kõik see, mis on unustatud muuseumide ja arhiivide tolm, on ikka tõepoolest oma aja ära elanud. Tänu säärasele otsingutele on muusikasõbrad viimaste aastakümnete jooksul saanud olla rõõmsaiks tunnistajaiks paljude teoste

Stseen ooperist «Attila».

G. Vaidla foto

VÄHETUNTUD OOPERI TAASSÜND

• VERDI «ATTILA» RAT «ESTONIAS» •

taassünnile.

Nii leidsid ka estoonlased «Attila» vanaaegse kolletanud partituuri Leningradi Kiroviniim. teatri arhiivist. Teoks sai «Attila» esmakordne lavastus Nõukogude Liidus. Huvi teose vastu oli elav — esietenduseks sõitsid kohale meie suure kodumaa mitme ooperiteatri esindajad. Nagu ihest suust kiitsid nad teatri algatust ja andsid ka kõrge hinnangu teose esitusele.

Mitmesugustel põhjustel on «Attila» sel hooajal võrdlemisi harva «Estonia» mängukavas olnud. Ent seni antud etendused kinnitavad, et ilmselt tunneb ka publik ooperi vastu huvi ja jälgib etendust erksa tähelepanu ning kaasaelamisega. Paraku pole meil uudisteoste menu kaugeltki mitte alati nii suur — miskipärast eelistatakse ooperilaval ikka seda, mis on kindlalt ära proovitud. Ollakse nagu vaimsetlaisad tavalisest pisut rohkem vaeva nägema, et teosesse sisse elada. Ehk on «Attila» see etendus, mis publikut veenab; suure muusika- ja teatrielamuse võib saada ka tundmatu ooperi etendust küllastades.

Ja nüüd «Attilast» endast. On muidugi loomulik, et seda ooperit ei saa ühte ritta seada Verdi küpse ja hilise loomingu perioodi meistriteostega. Kuid see on kirjutatud eksimatult dramaturgivaistuga, tugevate laiade joontega ja emotsionaalse pingega. Ooperi parimatel lehekülgedel on kõrppunkte, mis on vägagi lähedased Verdi hilisemale loomingule. Oma tundekülluse ja

võib-olla pisut naiivselt siira otseütlemissõna kisuivad need stseenid, aariad ja ansamblid kuulaja kaasa.

Verdil oli õieti kaks põhjust, mis teda selle ooperi kirjutamisele innustasid. Võõramaise ikke all ägava, sisemiselt lõhestatud Itaalia tõelise pojana sai ta luua patriootlikest mõtetest ja tunnetest kantud teose, mis pidi leidma ja leidiski vaimustatud vastukaja. (Heliilooja saadeti esietenduselt koju puhkpillimuusika, pärgade ja tõrvikurongkäiguga.) Teiseks — Verdile meeldis kohe esimesel tutvumisel ooperi kirjanduslik algmaterjal. («Missugune ilus süžee! Õelgu kriitikud selle vastu, mis nad ignees tahavad. Mina aga ütlen: «Missugune tõeline ooperilibreto!»)»

Tänapäeva kriitikud ei taha gi selle vastu midagi öelda, vaid võtavad teost nii, nagu ta on — teadaolevates ajaloolistes tingimustes sündinud romantilist ooperit tolele iseloomuliku tinglikkusega. Siin ei saagi eeldada peenpsühholoogilist väljatöötust, tegevuskäigu raudset loogikat, karakterite arengut. On teritatud (vahel peaaegu äärmuseni viidud) dramaatilised olukorrad, on terviklikud, enamasti ühest tundest ja mõttest kantud tegelaskujud ja on väga suured võimalused laulda-muusitserida.

Just säärasest teose mõistmisest lähtub Arne Miku lavastus, mis on loodud suurte tugevate joontega, selgepiirilisel, ilma üleaaruste, antud juhul täiesti tarbetute pisidetajadeta. Kõiges on lavastaja

usaldanud Verdi muusika sisendusjõudu. Selgelt avaldub see kooristseenide liigendama-

ta lihtsuses, eriti aga aariate ja ansamblike puhul rakendatud misanstseneides. Kuna õieti ükski vokaalnumber ei ole tegevuslik, ei arenda sündumuste käiku, vaid annab edasi üht hingeseisundit, siis lauldakse enamasti sirgelt ja selgelt otse saali.

Tugevasti toetab etenduse mõjukust Eldor Renteri kujundajalooming. Selles on tema puhul ootuspärast leidlikkust, peent koloriidi rakendamist, mõjuvat valguse ja varju mängu. Lavaruumi liigendus pakub häid võimalusi pildiliselt mõjuvate grupeeringute loomiseks (üksiktegelased ja koor). Vaataja jaoks on selgesti mõistetav ka tegevuspaiga sagedane vaheldumine. Selleks aitavad suuresti kaasa mitte eriti arvukad, kuid see-eest ilmekad, kaht vaenuleeri hästi iseloomustavad kujunduselementid. Mitmelgi puhul on kõik laval nähtav mõtteliseks ja kujundlikuks sümboliks. Eriti poeetiline ja paljuütlev on ses mõttes kauguses terendava Rooma kujutus.

Stilisatsiooni sõna parimas mõttes on selles etenduses rohkesti, kuna see antud juhul on vajalik, põhjendatud ja mõjub loomulikuna. Ebakohaks kipub aga jääma M. Murdmaa seatud tantsupeesiod, mis nagu ei kuulu sellesse ooperisse ja jääb pigem mingiks eksootikaks «üldse». Tundub, et nüüdisaegne andekale ballettmeistrile nagu M. Murdmaa lihtsalt ei istu säärase üksikute juhunumbrite seadmine.

Solistidest kõneldes tuleb kõigepealt lausa imetlust

avaldada selle üle, kuidas Tiit Kuusik ikka säärases vokaalises kõrgvormis püsib. Tema Aetius on suure sisemise jõuga, väliselt väga väärikana antud sihiteadliku väepealiku kuju. Iga tema etteaste teeb aina rõõmu. Hendrik Krummi Forestos on vajalikkude temperamenti ja tundeintensivsust. Muusikalise esituse mõttes on teiste kõrval vahest kõige nüansirikkam, Jenny Anveldi Odabella. Ka tema hääl on hakanud kõlama ümaramalt ja kaunimalt. Ooperi nimiosas suudab Teo Maiste ennast igapidi maksma panna — nii talitsematu ja julma barbarina («jumala nuhtlus», nagu Attilat nimetati) kui omamoodi rüütellikult suuremeelse inimesena. Osatäitmine, mis on igati vääriiline tänavusele G. Otsa preemia laureaadile.

Peeter Lilje on küll noor ja suhteliselt väheste kogemustega dirigent, ent etendust kuulates seda öelda ei saa. Tema kogematus avaldub ehk ainult selles, et ansamblikes (neid on ooperis rohkesti) ei suuda ta lauljaid päriselt talitseda. Puhuti kipuvad need nagu võis-tilaulmiseks kujunema. Suurem tasakaalulukus ja kõige olulisemate lõikude esiletuimine tuleksid kasuks. Muidu interpreteerib P. Lilje Verdi tunnetes tulvavat, mõjuvalt kontrastiderohket muusikat väga hästi, tõelise stiilitundega. Tahaksin eriti esile tõsta kaht ilmekalt kõlama pandud lõiku — tormimuusikat proloogis ja sellele järgnevat koloriitset päikesetõusu kujutust. Kõrvahakkavalt nõtki on ka dirigendi kontakt lavaga.

Jääb üle vaid teatrile tänu avaldada selle eest, et ta rikkast meie ettekujutust geniaalsest ooperiheliloojast ja pakkus kuulajaile tunderikka etenduse.

VIDRIK KIVILO

Õhustatud 18. V 1977